MGH, *Leges*, IV

Constitutio de regalibus

Regalia[a] sunt hec[b]: Arimannie[c], vie publice, flumina navigabilia, et[d] ex quibus fiunt navigabilia[e], portus, ripatica, vectigalia que vulgo dicuntur tholonea, monete, multarum penarumque[f] compendia[g], bona vacantia, et que indignis[h] legibus auferuntur,

nisi que spetialiter[i] quibusdam[k] conceduntur, et[l] bona contrahentium incestas nuptias, et[m] dampnatorum et proscriptorum secundum quod in novis constitutionibus cavetur, angariarum et parangariarum[n] et plaustrorum et navium[o] prestationes, et[1] extraordinaria collatio[p] ad felicissimam regalis numinis expeditionem, potestas constituendorum magistratuum ad iustitiam expediendam, argentarie, et[1] palatia in civitatibus consuetis[q], piscationum redditus et salinarum, et[1] bona committentium crimen maiestatis, et[1] dimidium thesauri inventi in loco cesaris, non data opera, vel in loco religioso; si data opera, totum ad eum pertinet.

a) mollendina *A.* b) *furestica U.* c) bancharica *U.* d) ripacia *A*; *deest U.* e) argentaria *U.* f) redditus *U.* g) semoria *U.* h) furmenti *A.* i) ad mensuram *des. U.* k) *deest U.*

175. a) *precedit rubrica in 3*: Que sint regalia et iura curie. b) sunt hec *des.* 2. 3. c) *sic* 3; arimanie 1; armannie 2. d) *deest* 3. e) *pro* fiunt navigabilia 3: navigatus fuerit. f) penarumque *deest* 3. g) et *add.* 2. h) ab indignis 3.

1) *Est codex Lombardae; cf. 'Archiv' V, 310 et LL. IV, CIII. Pertz confusionem fecit, afferens hunc codicem in praefatione sub nr. 2, in varia lectione sub nr. 1.* 2) *Sic textum castigari licet.*

175. i) que *add.* 1. k) quibus 2; auferuntur et *add.* 3. l) *deest* 3. m) bona 3. n) pangariorum 1. o) manuum 3. p) extraordinariam collationem 1—3. q) constitutis 3.

176. a) et *deest S*; et semper *des. V.* b) *deest B* 3; et — removentur *des. B*.* c) inviolata *V. P. S.* d) *deest B. V. P. S.* e) *deest B* 1. f) omnibus *V. P.* g) abstringantur *V*; asstringantur *P. S.* h) ut *P.* i) *deest V.* k) re *V.* l) *deest V.* m) putaverint *B* 3. n) ad indicialem *C* 1? 2. o) redeat *C* 2. p) ius sibi comp. *V. P.* q) exequatur *V. P. S.* r) *B* sic*: Si quis vero coniuratam pacem a principibus et iudicibus aliquando temerario ausu violare presumpserit. s) *loco* violare presumpserit *P. S*: violaverit. t) librarum *V. P. S.* u) vero *V.* v) auri libras *V. S*; librarum auri *P.*

(C.)[a] In nomine sancte et individue Trinitatis. Fridericus[b] divina favente clementia[c] Romanorum imperator augustus et[d] Henricus sextus[e] filius[f] eius[g] Romanorum rex[h] augustus[i]. Imperialis clementie[k] mansueta serenitas[l] eam semper in subditis[m] dispensationem favoris et gratie habere consuevit, ut[n], quamvis districta[o] severitate excessuum[p] delicta debeat et possit corrigere, tamen[q] magis[r] studeat propitia tranquillitate[s] pacis et piis affectibus[t] misericordie Romanum[u] imperium regere[v] et rebellium insolentiam ad debitam fidem et debite devotionis obsequium revocare. Eapropter cognoscat universitas fidelium imperii[w] tam presentis etatis quam[x] successure posteritatis, quod nos[y] solita benignitatis nostre[z] gratia ad fidem et devotionem

293. a) *chrismon in* 1. 4. 6. 7; In — rex augustus *des.* 12. b) Fredericus 1. 2. 4. 6. 7. 9; Fidericus 8; FR 3; Federicus 11. c) clem. favente 9. 10; gratia favente 11. d) Ex 3. e) *deest* 5. f) *hucusque duae priores lineae litteris elongatis scriptae* 7. g) *deest* 2; fil. e. H. s. *C.* h) et semper *add.* 11. i) *hucusque litterae elongatae in* 5. 6. k) clemencia 3. l) immensa serenitas mansueta *C*; *hucusque prima linea litteris elongatis scripta in* 9. m) suis *add. C.* 11. n) ut, *littera erasa, post superscr.* 8; *deest* 10. o) districti 6; discreta 9. p) excessuu et 8. q) *deest* 3. r) stud. magis 6. s) *corr. ex* tranquilitate 1. t) et *add.* 6. u) Romanorum 3; Romañ imperii et rebellium insollentiam 8. v) regem 6. w) imp. fidelium 9. 10. x) future seu *add.* 11. 12. y) uos 7; *deest* 5. z) ūrē 7; *deest* 4.

1) *Innumeris locis lectionem quandam codicis* 1 *adnotavit, quae in eo minime obvia est.* 2) *Tacoli 'Memorie storiche di Reggio' (a. 1742) II, 18 utrum editionem Muratorianam an codicem* 8 *adhibuerit, nescio, cum hic liber neque Gottingae neque Berolini exstet. Moscardo autem 'Storia di Verona' 139 nil nisi exordium Privilegii praebet.* 3) *Monendum est, hunc codicem saepenumero praebere ei pro ti, quod adnotare supersedimus.*

Lombardorum, qui aliquando nos et imperium nostrum offenderant[a], viscera[b] nobis innate pietatis aperientes, eos et Societatem ac[c] fautores eorum in plenitudinem gratie nostre recepimus[d], offensas omnes et culpas, quibus nos ad indignationem[e] provocaverant[f], clementer eis remittentes eosque propter fidelia devotionis[g] sue servitia, que nos ab eis credimus certissime[h] recepturos, in numero dilectorum fidelium[i] nostrorum computandos[k] censemus. Pacem itaque nostram, quam eis clementer indultam concessimus, presenti pagina iussimus subterscribi[l] et auctoritatis nostre sigillo communiri. Cuius hic est[m] tenor et series:

1. Nos Romanorum imperator Fridericus[n] et filius noster Henricus[o] Romanorum rex[p] concedimus vobis civitatibus[q], locis[r] et personis Societatis regalia et consuetudines vestras[s] tam in civitate[t] quam extra civitatem[u], videlicet Verone et castro eius et suburbiis et aliis civitatibus[v], locis et personis Societatis, in perpetuum[w]; videlicet ut in ipsa civitate omnia habeatis, sicut hactenus habuistis vel habetis; extra vero omnes consuetudines sine contradictione[x] exerceatis, quas ab antiquo[y] exercuistis vel exercetis: scilicet[z] in fodro[a] et[b] nemoribus et pascuis et pontibus, aquis et molendinis, sicut ab antiquo[y] habere consuevistis vel habetis, in exercitu, in[c] munitionibus civitatum, in iurisdictione, tam in criminalibus causis quam in pecuniariis[d], intus et extra, et in ceteris que ad commoditatem spectant[e] civitatum[f].

2. Volumus ut regalia, que vobis[g] concessa non sunt[h], in hunc modum cognoscantur[i]: Episcopus[k] loci et homines tam de civitate[l] quam de episcopatu[m] eligantur[n], viri bone opinionis et qui ad hoc idonei esse credantur, tales qui nec contra civitatem[l] nec contra nostram maiestatem privato vel speciali odio teneantur; qui iurent, quod bona fide et[o] sine fraude perquirent[p] et inquisita consignabunt[q] ea que specialiter ad nostram spectant[r] excellentiam[s].

[3. Si[t] autem huic inquisitioni supersedendum esse putaverint, censum duorum millium marcharum argenti per singulos annos petimus; attamen[1] competenti moderatione moderabimur etiam quantitatem istam, si enormis visa fuerit.]

4. Si quis autem super his, que vobis[u] concessimus vel[v] permisimus sive in civitate sive extra civitatem[w], querimoniam apud maiestatem[x] nostram deposuerit, eius querimoniam non admittemus et silentium ei imponemus.

5. Hoc quod nos vel noster antecessor[y] rex vel imperator episcopis, ecclesiis[z], civitatibus vel aliis[a] quibuscumque personis, clericis vel laicis, ante tempus guerre[b] dedit vel quolibet concessionis[c] titulo concessit[d], firmum et ratum habemus, salvis superioribus concessionibus; et pro eo solita[e] servitia nobis[f] exhibeantur, sed census non prestetur[g].

293. a) offenderunt 7. b) insc̄a 4; in s̄c̄a 5. c) et 7. 8. d) recipimus 2. 3. 5. *C.* e) ad diç tīōēm *in loco raso* 8. f) provocaverunt 9. g) devote sinceritatis 5—8. *C. Vat.*; et devota sinceritate 9. 10. h) *deest* 5; firmissime 12. i) fid. dil. 1; dilectorum *deest* 11. k) computando 5. 9. l) subscribi 3. 6. 8. *C.* m) *deest* 3; tenor est 8; est hic tenor *C.* n) Fredericus 1. 2. 6. 9; Fidericus 8; Federicus 11. o) *deest* 6. p) rex Roman. 7. 8. q) et *add.* 3; et suburbiis *add.* 12. r) *deest* 11. s) ūr̄as 4; nostras *C.* 12. t) ciuit̄ 7; ciuitatibus 8. u) ciuit̄ 7. v) et suburbiis *add. C.*; suburbiis *add.* 12. w) imperpetuum 2—6. 8. x) gdōōe 8; nostra *add.* 9. y) autico 1. z) sed 3; tam *C.* a) frodro 7. 12; foro *C.* b) in *add.* 6; vel in *C.* c) et im 7. d) peccuniariis 1—3. 8. e) *spectat post corr.* spectāt 2. f) civitatum spectant 6—8. g) nobis 5. h) vobis non concessimus 3. 6. 7. 8. 12. *C. Vat. Rom.* i) cogn. in h. modum 3. k) per episcopum *C.* l) ciuit̄ 2, *fere semper.* m) in hunc modum *add.* 7. *Vat.* n) et *add.* 11. 12. o) *deest* 9. p) inquirent 9; fide inquirent et sine fraude 6. q) conscignabunt 1. 2. r) nostram spectant *in marg. suppleta* 2. s) clementiam 12. t) Si — visa fuerit *leguntur solummodo in C et fortasse in cod. Estensi Muratorii.* u) *deest* 5. v) et 5. w) *deletum* 7. x) *deest* 5; maiestatem ipsam *C*; nostram maiestatem 3. 4. 7. 9. 10. 11. *Vat.*; nostram *eadem manu superscriptum* 1; ap. mai. nostram querimoniam 2. y) ant. noster 9. 11. 12. z) et eliis 6. a) locis 8. b) *deest* 9. c) oc̄conis 7. d) concesserit 5. 10. e) debita 12. f) nobis 8; *deest* 5; nobis solita servitia 3. 6. 9. 10. g) *corr. ex* p̄statur 1; prestentur 12.

1) *Haec e scripto petita sunt, quod rectores castigaverunt; v. supra nr. 288 c. 3.*

Schema di documento pubblico tipo

PROTOCOLLO	Una croce o un «chrismon» (cfr. pag. 56)	INVOCATIO simbolica
	In nome di Dio.	INVOCATIO verbale
	[Noi] X (nome e dignità dell'autore, spesso con una formula di devozione)	INTITULATIO o intestazione
	ad Y (nome e titoli del destinatario), opp. *a tutti coloro che leggeranno;* segue spesso una formula di saluto: SALUTATIO.	INSCRIPTIO o indirizzo
TESTO	*È giusto ed onorevole da parte nostra che* ecc. (specie di fervorino iniziale, che giustifica e illustra le ragioni dell'atto)	ARENGA o preambolo
	Ora, è avvenuto che ecc (racconto dei precedenti che hanno condotto al compimento dell'atto)	NARRATIO
	. . . . *Pertanto sia noto che* [. . . .]	PROMULGATIO
	abbiamo deciso di ecc. (parte centrale del documento, che ne costituisce il contenuto giuridico)	DISPOSITIO o dispositivo
	Nessuno osi contravvenire a quanto così stabilito, sotto pena di ecc.	SANCTIO o MINATIO
	E affinchè la nostra decisione abbia più forza e vigore, abbiamo ordinato di redarre questo documento e di corroborarlo col nostro sigillo.	CORROBORATIO
ESCATOCOLLO	Seguono: a) Le sottoscrizioni in varia forma, sia dell'autore (generalmente il sovrano) sia eventualmente degli «intervenientes».	SUBSCRIPTIO
	b) La convalida del capo della cancelleria.	RECOGNITIO
	c) La data cronica (di tempo) e topica (di luogo).	DATATIO
	d) Una formula di augurio *(Feliciter* o *Amen).*	APPRECATIO